Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Değer Eğitiminin Öğrencilerin Dürüstlük Değerini Kazanmalarına Etkisi

Öğr. Gör. Dr. Tuğrul Külünkoğlu

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7406-1477>

Giresun Üniversitesi, Tirebolu Mehmet Bayrak Meslek Yüksekokulu, Seyahat-Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Giresun – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 16.03.2020

Kabul: 07.02.2021

On-line Yayın: 30.06.2021

Anahtar Kelimeler

Değer

Değer Eğitimi

Öğrenci

Dürüstlük

Doğruluk

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.42158>

Öz

Değer yozlaşması, dünyada son yıllarda küreselleşmenin bir etkisi olarak karşımıza bir sorun olarak çıkmıştır. Eğitimciler de bu sorun üzerine araştırma yapmayı zorunlu bir ihtiyaç olarak görmüşlerdir. Değerler hiyerarşisi alanında yapılan birçok çalışmada dürüstlük değeri en önemli değerlerden biri olarak görülürken öğrencilere dürüstlük değerini kazandırmaya yönelik çalışmaların olmaması ilginçtir. Bu araştırmanın amacı, ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin “dürüstlük” değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisini belirlemektir. Araştırma, ön test – son test kontrol gruplu deneme modelinde olup çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Giresun ili merkez ilçede, Çınarlar Mahallesi’nde MEB’na bağlı olan bir ortaokulun 5-A ve 5-H sınıfları oluşturmuştur. Grupların denklikleri incelenerek bu şubelerden birisi deney, diğeri kontrol grubu olarak seçilmiştir. 19 kişi deney grubunu, 23 kişi kontrol grubunu oluşturmaktadır. Uygulamadan önce ve sonra veri elde etmek için, ön test ve son test olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen bilişsel düzey ölçeği uygulanmıştır. Deney grubunda 8 hafta boyunca sosyal bilgiler dersi ile bütünleştirilerek ve değer eğitimi yaklaşımlarına uygun olarak hazırlanan program uygulanmıştır. Kontrol grubu ile deney grubu arasındaki ön test ve son test sonuçları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Veri elde etmek için kullanılan bilişsel ölçek nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen bilgiler frekans ve yüzdelere desteklenmiştir. Araştırmanın sonucunda değerler eğitimi programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin dürüstlük değerini kazanma düzeyleri, kontrol grubu öğrencilerinden daha fazla artış göstermiştir. Bu sonuca göre okullarda uygulanan değer eğitimi uygulamalarının öğrencilerin davranışlarında istendik yönde değişiklikler yapmaktadır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Külünkoğlu, T. (2021). Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Değer Eğitiminin Öğrencilerin Dürüstlük Değerini Kazanmalarına Etkisi. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(85): 63-85.

The Effect of Value Education Applied in Social Studies Course on Students' Gaining The Value of Honesty

Lect. Dr. Tuğrul Külünkoğlu

Giresun University, Tirebolu Mehmet Bayrak Vocational School, Department of Travel-Tourism and Entertainment Services Division, Giresun – TURKEY

Article History

Submitted: 16.03.2020

Accepted: 07.02.2021

Published Online: 30.06.2021

Keywords

Value
Value Education
Student
Honesty
Accuracy

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.42158>

Abstract

Degeneration of values has emerged as a problem in recent years as an effect of globalization in the world. Educators also considered doing research on this problem as a vital necessity. While the value of honesty is considered as one of the most important values in many researches conducted in the field of the hierarchy of values, it is interesting that there are no studies aiming at bringing in the value of honesty to students. The aim of this research is to determine the effect of value education to be applied in 5th grade Social Studies course on students' gaining the value of "honesty" at a cognitive level. The research had the pretest-posttest trial model with control group and qualitative research method was used in the research. The study group of the research consisted of two 5th grade classes of a secondary school, affiliated to the Ministry of National Education in Çınarlar District of Giresun province central district in the 2016-2017 academic year. One of these branches was selected as experiment and the other as control group by examining the equivalence of groups. 19 people form the experimental group and 23 people the control group. To obtain data before and after the application, the cognitive level scale developed by the researcher was applied as pretest and posttest. In the experimental group, the program integrated into the social studies course for 8 weeks and prepared according to the value education approaches was used. The pretest and posttest results between the control and experimental groups were analyzed comparatively. The cognitive scale used to obtain data was analyzed by content analysis technique, one of the qualitative research techniques. The information obtained was supported by frequencies and percentages. As a result of the research, the students' level of gaining the value of honesty was found to be significantly higher in the experimental group in which the values education program was applied compared to the students in the control group. According to this result, value education practices applied in schools make changes in students' behaviors in the desired direction.

I.GİRİŞ

Son yıllarda insanlık, bilim, teknoloji, ekonomik, gelişmişlik ve maddi refah açısından geçmiş yüzyıllarda kıyaslanamayacak derecede ilerlemeler kaydetmiştir, ama barış, huzur, istikrar, sosyal adalet, dayanışma ve paylaşma adına hiçbir şey ortaya koyamadığı gibi, daha pek çok insani değer de azalmasına ve bozulmasına neden olmuştur (Zıvalı, 2014: 164)

Bütün dünya genelinde oluşan bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için başta eğitimciler olmak üzere her kesimden STK'ları yeni bir eğitim modeli bulmuştur. Bu eğitim modelinin adı "değerler eğitimi"dir (Yaman, 2014: 15). Gelecek nesillere daha iyi ve daha yaşanabilir bir dünya bırakabilmenin yolu, öncelikli olarak, onları iyi ve güzel değerlere inanmış bireyler olarak yetiştirmekten geçer. Değer eğitimi bu noktada önem kazanmaktadır.

İçinde yaşadığımız dönemde değer eğitimi eğitimin tabi bir işlevi olmasının ötesinde bir ihtiyaç olarak kendini hissettirmektedir. Dünyadaki tüm çocuklar şiddet, gün geçtikçe büyüyen sosyal problemler ve birbirine karşı ve onları çevreleyen dünyaya karşı saygı yoksunluğundan giderek daha çok etkilenmektedir. Pek çok ülkede ebeveynler, eğitimciler alarm çanları çalan bu eğitimi tersine çevirmek için değerler eğitimi üzerine de yeni bir bilinçle durmaya çalışmaktadır (Kaymakcan, 2015: 18).

Değer eğitimi alanında yapılan birçok çalışmada en önemli değerlerden biri olarak dürüstlük değeri görülmektedir. TDK(2005: 550)'nın sözlüğüne göre; dürüstlüğün tanımı doğruluktur. Doğruluk ise aynı sözlükte "1. is. Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet. 2. fel. Düşüncenin gerçeğe uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması." olarak tanımlanmaktadır.

Longman -Dictionary of Contemporary English (1989: 502)'de dürüstlük "dürüst olma kalitesi" olarak tanımlanırken, dürüst olmak ise "güvenilir; yalan söyleme, hile yapma ya da çalma olasılığı olmayan" olarak tanımlanmaktadır.

Dürüstlük sayesinde toplumsal huzur ve mutluluk sağlanacak, sağlıklı toplum yapıları inşa edilebilecektir. Dürüstlük kişinin doğuştan getirdiği bir özellik olmadığı için insanlar doğumla birlikte dürüst ya da dürüst olmayan kişi olarak adlandırılmaz (Güven, 2014: 96). Dürüstlük ilkeli bir duruştur. Yaptığının ve söylediğinin arkasında durabilmek; cesaret, sağlam bir irade gerektirir. Bize aykırı gelen anlayışlara, tutumlara diklenmeden dik durabilmektir. Yani ucuz kahramanlık değildir. Dürüstlük, muhataplarımızın yanında veya arkasında aynı tavrı sergileyebilmektir (Yılmaz, 2016: 48). Bu yüzden, insanların arasındaki güveni sağlayan en önemli ahlâki değerdir. Aristoteles'e göre (2019:107) ise; adalet, erdemin bir parçası değildir, ta kendisidir. Adalet tüm erdemleri kendisinde toplar.

Türk devletlerinde toplumsal huzuru sağlamak ve adaletli olmak için bazı uygulamalar yapılıyordu. Hun boylarının asil olma durumu onları birbirlerine karşı farklı hukuki haklarla donatmıyordu. Suç ve ceza konusunda hiçbir sınıf farklılığı ve ayrıcalık gözetilmiyordu. Hun kanunlarına göre hırsızlık yapanın mallarına el konulurdu (Taşağıl, 2016: 84). Adalet herkes için eşit olmak demektir.

Gök Türk devletinde töre hükümleri değişik şartlar altında etkinliğini sürdürebilmek için değişebilirdi. Ancak, törenin bazı hükümleri kesinlikle değişmez idi: Bunlar adalet, iyilik, eşitlik, insanlık idi (Taşağıl, 2016:179). Yani adalet, törede değiştirilemeyecek olan dört hükümden birisi idi. Gök Türk devletinde kağan olacak kişinin taşıması gereken en önemli özellikler bilge, alp, doğru sözlü ve erdemli olması idi (Taşağıl, 2016: 181). Doğru sözlü olmak da kağanın sahip olması gereken dört erdemden birisi idi.

Kırgızlarda, hırsızlık yapanların cezası başı uçurulmak idi. Hırsızlık yapan çocuğun başı babasının boynuna asılır ve ölünceye kadar bunu taşırdı (Taşağıl, 2016: 231). İlk düşünüldüğünde çok

acımasız gibi görünen bu uygulama Kırgızların dürüstlüğü ve doğruluğa verdiği önemi göstermektedir. Türklerin faziletleri ile Müslümanlığın faziletleri aynı olduğu için Türkler Müslümanlığı seçmişlerdir. Müslümanlığın en mühim esaslarından biri, insanın yaradılışında kötü olmaması, ancak iradesiyle kötü olacağını ortaya koymasındır. “Her doğan, sağlam bir yaradılışla doğar” hadisi bunu gösterir. Aynı sebeptendir ki, hakiki Müslüman, hiç kimseye kötü gözle ve bilhassa şüphe ile bakmaz. Büyük halk şairi Yunus Emre şu beyitte bunu demek istemiştir:

Cümleler doğrudur sen doğru isen

Doğruluk bulunmaz, sen eğri isen (Yücel, 2015: 105).

İslâm dininde olduğu gibi Musevilikte de dürüstlük ve doğruluktan söz edilmektedir. Ahdi Atik’in beş kitabından Huruç-Çıkış kitabının 23’üncü babındaki şu emirler de Musevilik ahlakı hakkında bizi aydınlatır. Onlar şunlardır:

-Yalan haberi yaymayasın. Haksız şahit olmak için kötü ile birleşmeyesin.

-Yalan şeyden uzak olasın.

-Rüşvet almayasın. Zira Rüşvet gözü gören kimseleri kör eder ve salihlerin sözlerini bozar (Yücel, 2015: 71).

Yine Musevilikte meşhur olan ve *Evamir-i Aşaredenilen* on emirden ikisi şunlardır:

-Hırsızlık etmeyesin.

-Komşunun aleyhinde yalan şahadet etmeyesin (Yücel, 2015: 72).

Musevilikte olduğu gibi Hindu dinine bağlı olan ve işlevlerini tümüyle yapan kişiler de gerçeğin, iyilik ve dürüstlüğün merkezinde yer alan geniş, esnek ve birbirleriyle bağdaşan ahlak kurallarına sahip olurlar. Kutsal kitap Mahabarata şöyle der: “Hepsinin toplamı bu, yani dürüstlüktür.” (Buscaglia, 1987: 90). Burada da dürüstlüğün en önemli erdem olduğundan söz edilmektedir.

Hristiyanlık incelendiğinde; Hristiyanın sevgisinin temelinde tüm kişilerin dürüst oluşu yer alır (Buscaglia, 1987: 103). Yani Hristiyanlıkta da en önemli erdem dürüstlüktür.

Tuttuğu yola Taoizm denilen Laozi, daha çok iç hayatı incelemiştir. Topluluk hayatını buna bağlar. İnsan, ancak manevi faziletleriyle insandır. Örnek inşa, iyi, merhametli, sadık, dürüst, mütevazı olandır (Yücel, 2015: 32). İnsan, dürüst olmadan insan olamıyor.

Konfüçyüs, yapmacıktan, uydurmacılıktan ve hele yalandan nefret ederdi: “İnsanın hayatı namuslu yollardan geçmeli. Eğri yollardan giderse felakete uğrar. Namuslu kimse, ne kendisini, ne de başkasını aldatır. Doğruluk insan kalbinin en sahih bir ifadesidir.” (Yücel, 2015: 38).

Bütün dinlerde dürüstlük olmazsa olmaz kural olduğu gibi İslâm dininde de insanların dürüst olması birçok ayette emredilmiştir. Nisa Suresi 135. Ayet : “*Ey iman edenler! Adaleti ayakta tutan ve kendiniz, ana-babanız aleyhine de olsa, yalnız ALLAH için şahitlik eden kimseler olunuz. Zira zengin de olsa, fakir de olsa, ALLAH ikisindedir (sizden) daha yakındır. Nefsinizin arzusuna uyarak adaletten uzaklaşmayın. Eğer (şahitlik ederken) dilinizi eğer, bükerseniz veya çekinirseniz, şüphesiz ALLAH yaptıklarınızdan haberdardır.*” (Yazır, 2011: 63). Diye buyurmaktadır.

Görüldüğü gibi bir çok Türk devletinde ve birçok dinde toplum hayatını düzenleyen ve insanı olgunlaştıran erdemlerin en başında dürüstlük gelmektedir. İnsanın değerini belirleyen şey, herhangi bir konuda kötülük yapma ve elindeki imkanları kendi lehine çevirme fırsatı varken, iyilik ve dürüstlikle ilkelere uygun olarak hareket edebilmesidir (Tarhan, 2016: 41). Olgun insanlar dürüstlüğü bir değer olarak benimsemelidirler.

Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu (2013, 412)’nin Ankara, Trabzon, Kastamonu illerindeki üniversite ve bazı orta okullarda öğrenci, sosyal bilgiler öğretmen adayı ve öğretmenlerinin değer hiyerarşisini belirlemek amacıyla yapmış oldukları bir çalışmada, her üç grupta öne çıkan ortak değer dürüstlük olduğu tespit edilmiştir.

Özen (2015)’in Bursa’da yapmış olduğu araştırmasında toplumumuzda yaşanan değişimin

annelerin değerlerinde de bir değişime neden olabileceğini düşünerek, üç kuşaktan annelerin çocuklarını yetiştirirken önem verdikleri değerleri belirlemek ve belirlenen bu değerlerin zaman içindeki değişimi ile birlikte Türk Kültürüne özgü bir değer sınıflaması geliştirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucuna göre üç kuşak anneler tarafından en çok önemsenen, üzerinde fikir birliğine varılan ilk on değer arasında “dürüst olma” ikinci sırada gelmektedir.

Yeşiltaş (2015), araştırmasında ilk ve ortaokullarda görev yapan okul müdürlerinin değer ve değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemiştir. Araştırma Şanlıurfa il merkezinde ve merkeze bağlı ilkökuller ve ortaokullarda çalışmakta olan 35 okul müdürü üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre okul müdürlerinin yaşamına yön veren en önemli ilk üç değer “dürüstlük, sevgi ve saygı”dır.

Balcı ve Yanpar Yelken (2013) araştırmalarında, ilköğretim sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer öğretimindeki rehber konumlarından hareket ederek onların ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler ve değer eğitimi ile ilgili uygulamalar konusundaki görüşlerini incelemişlerdir. Bulgulara göre öğretmenlerin sosyal bilgiler programında belirtilen değerlerin tümünü çok önemli buldukları ve bu değerlerden “adil olma”, “barış”, “dürüstlük” ve “duygu ve düşüncelere saygı” değerlerinin ise önem derecesi açısından ilk sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir.

Kuş, Merey ve Karatekin (2015) araştırmalarında ilköğretim Milli Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında değerlere yer verilme durumunu incelemişlerdir. Sosyal Bilgiler programında yer almasına rağmen en az vurgulanan değerler ise temizlik, dürüstlük ve hoşgörü değerleridir.

Değerler eğitimi alanında yapılan bir çok araştırmada, en önemli değerlerden birisi olarak görülen “dürüstlük” değeri yine yapılan birçok araştırmanın da gösterdiği gibi değerler eğitimi açısından oldukça yetersiz bir seviyededir. Külünkoğlu (2010)’nın “İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında incelenen 52 metin arasında 31 değer, tam 405 kez iletilmesine rağmen en önemli değer olarak kabul edilen dürüstlük değerinin sadece 1 metinde 1 kez iletildiği görülmüştür.

Bu araştırma “dürüstlük” değerinin değer eğitimi yoluyla kazandırılabilceğini ve bu eğitiminin ne şekilde olması gerektiğini göstermesi açısından önemlidir.

2. Alt problemler

1-Deney ile kontrol grubunun deneysel işlem öncesi dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?

2-Deney ile kontrol grubunun deneysel işlem sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?

3-Deney grubunun deneysel işlem öncesi il sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?

4- Kontrol grubunun deneysel işlem öncesi ile sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?

3. Yöntem

Araştırma, ön test – son test kontrol gruplu deneme modelindedir. Deneme modelleri, neden sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacı ile doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma modelleridir. Deneme modeli ile yapılan her araştırmada, mutlaka bir karşılaştırma vardır. Bu belli bir şeyin kendi içindeki değişimleri ya da “şey”ler arası ayrımların karşılaştırılması anlamında olabilir (Karasar, 2008, 88). Ön test-son test kontrol gruplu modelde, yansız

atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney, öteki kontrol grubu olarak kullanılır. Bu gruplara deneysel işlem öncesinde ön testler, deneysel işlem sonrasında ise son testler uygulanır (Karasar, 2008, 97).

Araştırmada değer eğitimi verilen sınıf deney grubu (N=19) olarak belirlenmiştir. Değer eğitimi verilmeyen sınıf ise kontrol grubu (N=23) olarak kullanılmış, normal eğitime devam edilmiştir. Her iki gruba da, veri elde etmek amacıyla “bilişsel düzey ölçeği”, değer eğitimi uygulamasından önce ön test olarak, değer eğitiminden sonra da son test olarak uygulanmıştır.

4. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, amacına ve yöntemine uygun olacak şekilde seçilmiştir. Araştırma da öncelikle değer eğitimi verilecek olan deney grubu ve değer eğitimi verilmeyecek olan kontrol grubu belirlenmiştir. Gruplar belirlenirken Giresun ili merkez ilçede, öğrencilerin sosyo-ekonomik bakımdan birbirlerine denk olduğu Cumhuriyet Ortaokulu’nda ön test çalışmaları yapılmıştır.

Deney grubu öğrencilerine (5-H sınıfı) 8 hafta boyunca sosyal bilgiler dersinde Kohlberg’in Ahlaki İkilem Yaklaşımına ve Telkin Etme Yaklaşımına uygun olarak dürüstlük değer eğitimi verilmiştir. Kontrol grubuna ise dürüstlük değer eğitimi verilmeyip sadece var olan süreç gözlemlenmiştir.

Araştırmada deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin cinsiyet ve anne-baba eğitim durumları tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Deney Ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Cinsiyet Ve Anne-Baba Eğitim Durumları

	Cinsiyet		Anne Eğitim Durumu				Baba Eğitim Durumu			
	Kız	Erkek	ilkokul	Orta okul	Lise	Üniversite	ilkokul	Orta okul	Lise	Üniversite
Deney	9	10	4	3	9	3	1	4	10	4
Kontrol	12	11	7	10	5	1	4	6	11	2

Tablo 1 incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kız ile erkek sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Aynı şekilde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin anne ve baba eğitim durumları da birbirlerine oldukça yakındır. Bu durum deney ve kontrol grubunun dengeliği açısından önemlidir.

5. Verilerin Toplanması

Araştırmada nitel veriler elde etmek amacıyla öğrencilerin bilişsel düzeylerinin ölçüldüğü kavram haritası hazırlanmıştır. Kavram haritası literatür taraması ve uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitaplarında da kullanılan kavram haritalarına benzer şekilde hazırlanan kavram haritası, öğrencilerin dürüstlük kavramını bilişsel düzeyde en basit şekilde ölçmek amacıyla, benzer sınıflara bir çok kez uygulanarak son şeklini almıştır (Bkz. Ek 1, Ek 2, Ek 3, Ek 4). Kavram haritaları Novak tarafından ileri sürülen, öğrenilecek kavramların ve kavramlar arası ilişkilerin görselleştirildiği bir şemadır. Kavram haritaları tek bir kavramın aynı kategorideki diğer kavramlarla ilişkisini belirten somut grafiklerdir (Avcı, 2007: 233). Bununla beraber,

kavram haritaları öğrencilerin özellikle kavramsal anlamalarını değerlendirmek amacıyla da kullanılabilir (Novak'dan akt. Kaya, 2003: 265-271). Öğrencilerin öğretim öncesi hazırladıkları kavram haritalarının değerlendirilmesi, mevcut kavramları nasıl ilişkilendirdiğini ve öğretim sonrası hazırladıkları kavram haritaları da özellikle derse ilişkin başarılarını belirlemede kullanılabilir. Bunun için, öğretmen ve öğrencilerin bir kavram haritasının hangi öğelerden oluştuğunu, hangi yaklaşımlara göre hazırlanabileceğini ve değerlendirme kriterlerini bilmeleri gerekir (Kaya, 2003: 265-271).

Öğrenciler,

- Öğretmenleri tarafından sağlanan kavram adlarını kullanarak,
- İskeleti oluşturulmuş bir kavram haritasını kullanarak,
- Kitap veya bir metinde bulunan kavram sözcüklerini kullanarak,
- İki veya üç kişiden oluşan bir grupta tartışarak ve yardımlaşarak,
- Kısmen oluşturulmuş bir kavram haritasını tamamlayarak,
- Herhangi bir kaynağa bağlı olmadan kendi bireysel bilgilerini kullanarak farklı yaklaşımlar

içerisinde kavram haritalarını oluşturabilirler (Ebenezer ve Haggerty 1999'den akt. Kaya, 2003: 265-271).

Araştırmada, uygulamaya katılan öğrenciler, araştırmacı tarafından iskeleti oluşturulmuş bir kavram haritasını kullanmışlardır.

6. Verilerin Analizi

Öğrencilerin bilişsel ölçeğe verdikleri cevaplar, içerik analizi yaklaşımı ile Özden ve Durdu'nun belirttikleri gibi analiz edilmiştir. Özden ve Durdu (2016)'ya göre yapılan analiz, analizin derinliğine göre alt kategori, kategori veya üst kategori gibi boyutlara ayrılır. Alt kategorilerin, kategorilerin veya üst kategorilerin hiyerarşik bir şekilde bir araya getirilip tanımlandığı listeye kodlama şeması adı verilir.

Bu araştırmada, verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama yapılmıştır. Araştırmada bilişsel ölçek analiz edilirken, içerik analizi yöntemine uygun olarak öğrencilerin verdikleri cevaplar, önce verilerin kodlanması aşamasında "dürüst olan davranışlar" ve "dürüst olmayan davranışlar" şeklinde kategorilere ayrılarak kodlanmıştır. Kodlama işlemi Straus ve Corbin(1990'dan akt. Yıldırım ve Şimşek 2016: 244)'in kodlama biçimlerinden, "verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama" biçiminde yapılmıştır. Sonra, kodlanan bilgiler temaların bulunması aşamasında, bir önceki aşama olan verilerin kodlanması aşamasında ortaya çıkan benzerlik ve farklılıklar saptanmıştır. Kodların ve temaların düzenlenmesi aşamasında bulguları ilk elden okuyucuya sunmak ve yorumlamada kolaylık elde etmek amacıyla frekans ve yüzde tablolarından yararlanılmıştır.

7. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilen alt problemleri çözmek için gerçekleştirilen analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonuçları tablolar halinde özetlenmiş ve açıklanmıştır.

7.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt amacı "Deney ile kontrol grubunun deneysel işlem öncesi dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?" şeklindedir. Bu alt probleme cevap bulmak için deneysel işlem öncesi, gruplarda bulunan öğrencilerin bilişsel ölçek olarak kullanılan kavram haritasına yazdıklarının içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 2 ve grafik 1'de yer almaktadır.

Tablo 2. Deney Grubu İle Kontrol Grubunun Bilişsel Ölçek Ön Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Deney grubu ön test			Kontrol grubu ön test		
dürüstlük deyince akla gelen davranışlar	f	%	dürüstlük deyince akla gelen davranışlar	f	%
yalan söylememek	15	33,3	yalan söylememek	22	28,8
eşyalarımızı paylaşmak	4	8,88	saygılı olmak	8	10,5
özür dilemek	4	8,88	yaşlılara yardım etmek	5	6,55
doğru söylemek	3	6,66	hoşgörülü olmak	4	5,24
ödev yapmak	3	6,66	dürüst olmak	3	3,93
hoşgörülü olmak	2	4,44	yardım etmek	3	3,93
uslu durmak	2	4,44	verdiğim sözü tutmak	3	3,93
iyi davranmak	2	4,44	hile yapmamak	2	2,62
Kavga etmemek	2	4,44	teşekkür etmek	1	1,31
rica etmek	1	2,22	cömertçe davranmak	1	1,31
izin istemek	1	2,22	söz verip yapmak	1	1,31
okula gelmek	1	2,22	anneme yardım etmek	1	1,31
arkadaşlarımı üzmemek	1	2,22	iyi davranmak	1	1,31
teşekkür etmek	1	2,22	kavga etmemek	1	1,31
anneye babaya kötü davranmamak	1	2,22	babama yardım etmek	1	1,31
arkadaşı dövmemek	1	2,22	arkadaşlarımızla kavga etmemek	1	1,31
büyüklerimize yardım etmek	1	2,22	kardeşime yardım etmek	1	1,31
TOPLAM	45	100	inandığımız insanın dediğine dürüstçe cevap vermek	1	1,31
			sevmediğimiz insana seni sevmiyorum dememek	1	1,31
			anne ve babaya iyi davranmak	1	1,31
			Paylaşmak	1	1,31
			bir şey aldığımızda izin istemek	1	1,31
			iyilik yapmak	1	1,31
			bahane uydurmamak	1	1,31
			başkasının eşyasını izinsiz kullanmamak	1	1,31
			doğruyu söylemek	1	1,31
			akıllı olmak	1	1,31
			emanet edilen eşyayı korumak	1	1,31
			zorbalık yapmamak	1	1,31
			sevgini belli etmek	1	1,31
			kötü söz söylememek	1	1,31
			kaba olmamak	1	1,31
			iyi söz söylemek	1	1,31
			arkadaşımın yanında olmak	1	1,31
			TOPLAM	76	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi deneysel işlem öncesi, gerek deney grubunun gerekse kontrol grubunun dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları oldukça zayıftır. Deney grubunun toplam frekans sayısı 45’dir. Fakat “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirtilen davranışların büyük çoğunluğu dürüst davranışlar olarak nitelendirilemez. Bunlar ;“eşyalarımızı paylaşmak, özür dilemek, hoşgörülü olmak, ödev yapmak, uslu durmak, arkadaşlarımı üzmemek, teşekkür etmek, rica etmek, izin istemek, okula gelmek, iyi davranmak, kavga etmemek, anneye babaya kötü davranmamak, arkadaşı dövmemek, büyüklerimize yardım etmek. Tablo 2 incelendiğinde bu davranışların toplam davranışlar içindeki oranının % 59,94 olduğu görülmektedir. Deney grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışlar ise sadece “yalan söylememek ve doğru söylemek” olarak görülmektedir. Bu iki davranışın toplam davranışlar içindeki oranı ise % 39,99’dur.

Kontrol grubunun “dürüstlük deyince aklınıza gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışların toplam frekans sayısı 76 olmasına rağmen bu davranışların çoğunluğu dürüst davranışları olarak nitelendirilemez. Bunlar “iyilik yapmak, cömertçe davranmak, saygılı olmak, yaşlılara yardım etmek, anneme yardım etmek, babama yardım etmek, hoşgörülü olmak, kardeşime yardım etmek, sevmediğimiz insana seni sevmiyorum dememek, anne ve babaya iyi davranmak, yardım etmek, kavga etmemek, teşekkür etmek, iyi davranmak, paylaşmak, arkadaşlarımızla kavga etmemek, akıllı olmak, zorbalık yapmamak, sevgini belli etmek, kötü söz söylememek, kaba olmamak, iyi söz söylemek, arkadaşımın yanında olmak”tır. Tablo 2 incelendiğinde bu davranışların toplam davranışlar içindeki oranının % 51,09 olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışlar ise “yalan söylememek, doğru söylemek, söz verip yapmak, dürüst olmak, inandığımız insanın dediğine dürüstçe cevap vermek, bir şey aldığımızda izin istemek, verdiğim sözü tutmak, bahane uydurmamak, başkasının eşyasını izinsiz kullanmamak, hile yapmamak, emanet edilen eşyayı korumak” olarak görülmektedir. Bu davranışların toplam davranışlar içindeki oranı ise % 48,47’dir.

Grafik 1. Deney Grubu İle Kontrol Grubunun Bilişsel Ölçek Ön Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Tablo 2’deki verilerden elde edilerek çizilen grafik 1 incelendiğinde deneysel işlem öncesi, deney grubu ve kontrol grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri

davranışlar içerisinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışların oranı deney grubunda % 39,99 kontrol grubunda ise % 48,47 olarak görülmektedir. Bu oranların birbirine yakın olması deneysel işlem öncesi deney ve kontrol gruplarının benzer özelliklerde olduğunu göstermektedir.

7.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bir diğer alt problemi “deney ile kontrol grubunun deneysel işlem sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır ?” şeklindedir. Bu alt probleme cevap bulmak için deneysel işlem sonrası, gruplarda bulunan öğrencilerin bilişsel ölçek olarak kullanılan kavram haritasına yazdıklarının içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 3 ve grafik 2’de yer almaktadır.

Deneysel işlem sonrası, deney grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst olarak nitelendirilebilecek olan davranışlar şunlardır: “ yalan söylememek, doğru söylemek, sıra kapmamak, hile yapmamak, kopya çekmemek, izinsiz arkadaşlarımın eşyalarını almamak, eşyaları çalmamak, bahane üretmemek, ödevleri başkalarına yaptırmamak, notumu yükselterek söylememek, sırları paylaşmamak, annemin dediği saatte eve gelmek, hırsızlık yapmamak.”

Deneysel işlem sonrası, deney grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst olarak nitelendirilemeyecek olan davranışlar ise şunlardır: “ kavga etmemek, kötü söz söylememek.”

Deneysel işlem sonrası, kontrol grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst olarak nitelendirilebilecek olan davranışlar şunlardır: “söz verip yapmak, yalan söylememek, verdiğim sözü tutmak, başkasının eşyasının izinsiz kullanmamak, hile yapmamak, birisinin arkasından iş çevirmemek, güvenilir olmamak.”

Deneysel işlem sonrası, kontrol grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst olarak nitelendirilemeyecek olan davranışlar ise şunlardır: “cömertçe davranmak, saygılı olmak, yaşlılara yardım etmek, hoşgörülü olmak, yardım etmek, paylaşmak, kardeşlerime örnek olmak, herkesin iyiliğini düşünmeye çalışmak, bana bir şey yaptıklarında iyi karşılık vermek, güzel sözlerle karşılık vermek, eşyalarımızı paylaşmak, yere çöp atmamak, arkadaşlarımı üzmemek, arkadaşlarımı mutlu etmek.”

Tablo 3. Deney Grubu İle Kontrol Grubunun Bilişsel Ölçek Son Test Sonuçları Karşılaştırılması

Deney Grubu			Kontrol Grubu		
dürüstlük deyince akla gelen davranışlar	f	%	dürüstlük deyince akla gelen davranışlar	f	%
yalan söylememek	18	14,4	yalan söylememek	22	36,06
hile yapmamak	17	13,6	saygılı olmak	8	13,11
kopya çekmemek	17	13,6	yardım etmek	6	9,82
izinsiz arkadaşlarımın eşyalarını almamak	17	13,6	yaşlılara yardım etmek	4	6,55
ödevleri başkalarına yaptırmamak	14	11,2	başkasının eşyasını izinsiz kullanmamak	2	3,27
hırsızlık yapmamak	11	8,8	iftira atmamak	2	3,27
sıra kapmamak	9	7,2	hile yapmamak	2	3,27
bahane üretmemek	9	7,2	söz verip yapmak	1	1,63
annemin dediği saatte eve gelmek	5	4	verdiğim sözü tutmak	1	1,63

doğru söylemek	3	2,4	cömertçe davranmak	1	1,63
kavga etmemek	1	0,8	Paylaşmak	1	1,63
eşyaları çalmamak	1	0,8	hoşgörülü olmak	1	1,63
kötü söz söylememek	1	0,8	birisinin arkasından iş çevirmemek	1	1,63
notumu yükselterek söylememek	1	0,8	güvenilir olmak	1	1,63
sırları paylaşmamak	1	0,8	kardeşlerime örnek olmak	1	1,63
TOPLAM	125	100	herkesin iyiliğini düşünmeye çalışmak	1	1,63
			bana bir şey yaptıklarında iyi karşılığını vermek	1	1,63
			güzel sözlerle karşılık vermek	1	1,63
			eşyalarımızı paylaşmak	1	1,63
			yere çöp atmamak	1	1,63
			arkadaşlarımı üzmemek	1	1,63
			arkadaşlarımı mutlu etmek	1	1,63
			TOPLAM	61	100

Grafik 2. Deney Grubu İle Kontrol Grubunun Bilişsel Ölçek Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Tablo 3'deki verilerden elde edilerek çizilen grafik 6'da görüldüğü gibi deneysel işlem sonrası, deney grubunun toplam frekans sayısı 125'tir. Kontrol grubunda ise deneysel işlem sonrasında toplam frekans sayısının 61 olduğu gözlenmektedir. Deney grubunun "dürüstlük deyince akla gelen davranışlar" olarak belirtilen davranışların içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışların yüzde olarak oranı %98,4 olduğu, oysa kontrol grubunda bu oranın % 52,39 olduğu tespit edilmiştir. Aradaki büyük fark, deney grubunda gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin dürüstlük değeri algılarını geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir.

7.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt amacı "deney grubunun deneysel işlem öncesi ile sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?" şeklindedir. Bu alt probleme cevap bulmak için deneysel işlem sonrası, gruplarda bulunan öğrencilerin bilişsel ölçek olarak kullanılan kavram haritasına yazdıklarının içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 4 ve grafik 3'de yer almaktadır.

Deneysel işlem öncesi, deney grubunun toplam frekans sayısı 45'dir. Fakat "dürüstlük deyince akla gelen davranışlar" olarak belirtilen davranışların büyük çoğunluğu dürüst davranışlar olarak nitelendirilemez. Bunlar; "eşyalarımızı paylaşmak, özür dilemek, hoşgörülü olmak, ödev yapmak, uslu durmak, arkadaşlarımı üzmemek, teşekkür etmek, rica etmek, izin istemek, okula gelmek, iyi davranmak, kavga etmemek, anneye babaya kötü davranmamak, arkadaş dövmemek, büyüklerimize yardım etmek." Tablo 4 incelendiğinde bu davranışların toplam davranışlar içindeki oranının % 59,94 olduğu görülmektedir.

Deney grubunun "dürüstlük deyince akla gelen davranışlar" olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışlar ise sadece "yalan söylememek ve doğru söylemek" olarak görülmektedir. Bu iki davranışın toplam davranışlar içindeki oranı ise % 39,99'dur.

Deneysel işlem sonrası, deney grubunun "dürüstlük deyince akla gelen davranışlar" olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst olarak nitelendirilebilecek olan davranışlar şunlardır: "yalan söylememek, doğru söylemek, sıra kapmamak, hile yapmamak, kopya çekmemek, izinsiz arkadaşlarımın eşyalarını almamak, eşyaları çalmamak, bahane üretmemek, ödevleri başkalarına yaptırmamak, notumu yükselterek söylememek, sırları paylaşmamak, annemin dediği saatte eve gelmek, hırsızlık yapmamak."

Deneysel işlem sonrası, deney grubunun "dürüstlük deyince akla gelen davranışlar" olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst olarak nitelendirilemeyecek olan davranışlar ise şunlardır: "kavga etmemek, kötü söz söylememek."

Tablo 4. Deney Grubunun Bilişsel Ölçek Ön Test İle Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

deney grubu ön test			deney grubu son test		
dürüstlük deyince akla gelen davranışlar	f	%	dürüstlük deyince akla gelen davranışlar	f	%
yalan söylememek	15	33,33	yalan söylememek	18	14,4
özür dilemek	4	8,88	hile yapmamak	17	13,6
eşyalarımızı paylaşmak	4	8,88	kopya çekmemek	17	13,6
ödev yapmak	3	6,66	izinsiz arkadaşlarımın eşyalarını almamak	17	13,6
doğru söylemek	3	6,66	ödevleri başkalarına yaptırmamak	14	11,2
iyi davranmak	2	4,44	hırsızlık yapmamak	11	8,8
uslu durmak	2	4,44	sıra kapmamak	9	7,2

hoşgörülü olmak	2	4,44	bahane üretmemek	9	7,2
rica etmek	1	2,22	annemin dediği saatte eve gelmek	5	4
izin istemek	1	2,22	doğru söylemek	3	2,4
arkadaşlarımı üzmemek	1	2,22	kavga etmemek	1	0,8
okula gelmek	1	2,22	eşyaları çalmamak	1	0,8
kavga etmemek	1	4,44	kötü söz söylememek	1	0,8
anneye babaya kötü davranmamak	1	2,22	notumu yükselterek söylememek	1	0,8
arkadaşı dövmemek	1	2,22	sırları paylaşmamak	1	0,8
teşekkür etmek	1	2,22	TOPLAM	125	100
büyüklerimize yardım etmek	1	2,22			
kavga etmemek	1	2,22			
TOPLAM	45	100			

Grafik 3. Deney Grubunun Bilişsel Ölçek Ön Test ve Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Tablo 4’de ve tablo 4’den elde edilerek çizilen grafik 3’de de görüldüğü gibi deneysel işlem sonrası, deney grubunun toplam frekans sayısı 125’tir. Yukarıda da belirtildiği gibi bu rakam deneysel işlem öncesi 46 idi. Ayrıca, deney grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirtilen davranışların içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışların yüzde olarak oranı %98,4 olduğu, oysa bu rakamın deneysel işlem öncesi %39,99 olduğu görülmektedir. Aradaki büyük fark, deney grubunda gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin dürüstlük değeri algılarını

geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir.

7.4. Dördüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt amacı “Kontrol grubunun deneysel işlem öncesi ile sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?” şeklindedir. Bu alt probleme cevap bulmak için, kontrol grubunun deneysel işlem öncesi ile deneysel işlem sonrası, bilişsel ölçek olarak kullanılan kavram haritasına yazdıklarının içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 5 ve grafik 4’de yer almaktadır.

Kontrol grubunun deneysel işlem öncesinde, “dürüstlük deyince aklınıza gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışların toplam frekans sayısı 76 olmasına rağmen bu davranışların çoğunluğu dürüst davranışlar olarak nitelendirilemez. Bunlar “iyilik yapmak, cömertçe davranmak, saygılı olmak, yaşlılara yardım etmek, anneme yardım etmek, babama yardım etmek, hoşgörülü olmak, kardeşime yardım etmek, sevmediğimiz insana seni sevmiyorum dememek, anne ve babaya iyi davranmak, yardım etmek, kavga etmemek, teşekkür etmek, iyi davranmak, paylaşmak, arkadaşlarımızla kavga etmemek, akıllı olmak, zorbalık yapmamak, sevgini belli etmek, kötü söz söylememek, kaba olmamak, iyi söz söylemek, arkadaşımın yanında olmak”tır. Tablo 5 incelendiğinde bu davranışların toplam davranışlar içindeki oranının % 51,09 olduğu görülmektedir.

Kontrol grubunun deneysel işlem öncesi, “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışlar ise “yalan söylememek, doğru söylemek, söz verip yapmak, dürüst olmak, inandığımız insanın dediğine dürüstçe cevap vermek, bir şey aldığımızda izin istemek, verdiğimiz sözü tutmak, bahane uydurmamak, başkasının eşyasını izinsiz kullanmamak, hile yapmamak, emanet edilen eşyayı korumak” olarak görülmektedir. Bu davranışların toplam davranışlar içindeki oranı ise % 48,47’dir.

Kontrol grubunda deneysel işlem sonrasında ise toplam frekans sayısının 61 olduğu gözlenmektedir. Deneysel işlem sonrası, kontrol grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst olarak nitelendirilebilecek olan davranışlar şunlardır: “söz verip yapmak, yalan söylememek, verdiğimiz sözü tutmak, başkasının eşyasının izinsiz kullanmamak, hile yapmamak, birisinin arkasından iş çevirmemek, güvenilir olmamak.” Bu davranışların toplam davranışlar içindeki oranı yüzde olarak oranı % 52,39 olduğu tespit edilmiştir.

Deneysel işlem sonrası, kontrol grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst olarak nitelendirilemeyecek olan davranışlar ise şunlardır: “cömertçe davranmak, saygılı olmak, yaşlılara yardım etmek, hoşgörülü olmak, yardım etmek, paylaşmak, kardeşlerime örnek olmak, herkesin iyiliğini düşünmeye çalışmak, bana bir şey yaptıklarında iyi karşılık vermek, güzel sözlere karşılık vermek, eşyalarımızı paylaşmak, yere çöp atmamak, arkadaşlarımı üzmemek, arkadaşlarımı mutlu etmek.”

Tablo 5. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bilişsel Ölçek Ön Test ve Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Kontrol ön test		Kontrol son test	
dürüstlük deyince akla gelen davranışlar	f %	dürüstlük deyince akla gelen davranışlar	f
yalan söylememek	22 28,94	yalan söylememek	22
saygılı olmak	8 10,52	saygılı olmak	8
yaşlılara yardım etmek	5 6,57	yardım etmek	6
hoşgörülü olmak	4 5,26	yaşlılara yardım etmek	4
yardım etmek	3 3,93	başkasının eşyasını izinsiz kullanmamak	2
verdiğimiz sözü tutmak	3 3,93	hile yapmamak	2

dürüst olmak	3	3,93	iftira atmamak	2
hile yapmamak	2	2,62	verdiğim sözü tutmak	1
anneme yardım etmek	1	1,31	hoşgörülü olmak	1
babama yardım etmek	1	1,31	Paylaşmak	1
cömertçe davranmak	1	1,31	söz verip yapmak	1
kardeşime yardım etmek	1	1,31	birisinin arkasından iş çevirmemek	1
inandığımız insanın dediğine dürüstçe cevap vermek	1	1,31	cömertçe davranmak	1
sevmediğimiz insana seni sevmiyorum dememek	1	1,31	kardeşlerime örnek olmak	1
anne ve babaya iyi davranmak	1	1,31	herkesin iyiliğini düşünmeye çalışmak	1
iyilik yapmak	1	1,31	bana bir şey yaptıklarında iyi karşılığını vermek	1
kavga etmemek	1	1,31	güzel sözlerle karşılık vermek	1
teşekkür etmek	1	1,31	eşyalarımızı paylaşmak	1
bir şey aldığımızda izin istemek	1	1,31	yere çöp atmamak	1
			arkadaşlarımı üzmemek	1
bahane uydurmamak	1	1,31	arkadaşlarımı mutlu etmek	1
başkasının eşyasını izinsiz kullanmamak	1	1,31	güvenilir olmak	1
iyi davranmak	1	1,31	TOPLAM	61
paylaşmak	1	1,31		
doğruyu söylemek	1	1,31		
arkadaşlarımızla kavga etmemek	1	1,31		
akıllı olmak	1	1,31		
emanet edilen eşyayı korumak	1	1,31		
zorbalık yapmamak	1	1,31		
sevgini belli etmek	1	1,31		
kötü söz söylememek	1	1,31		
kaba olmamak	1	1,31		
iyi söz söylemek	1	1,31		
arkadaşımın yanında olmak	1	1,31		
söz verip yapmak	1	1,31		
TOPLAM	76	100		

Grafik 4. Kontrol Grubunun Bilişsel Ölçek Ön Test İle Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Tablo 5 ve tablo 5'deki verilerden elde edilerek çizilen grafik 4'de de görüldüğü gibi kontrol grubunun bilişsel ölçek verileri, deneysel işlem öncesi ile sonrası olarak karşılaştırıldığında, kontrol grubu öğrencilerinin sonuçlarında çok önemli bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir.

8. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın alt amaçlarından elde edilen bulgulardan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Araştırmanın bir diğer alt problemi "Deney ile kontrol grubunun deneysel işlem öncesi dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?" Şeklindedir. Bu alt probleme cevap bulmak için deneysel işlem öncesi, gruplarda bulunan öğrencilerin bilişsel ölçek olarak kullanılan kavram haritasına yazdıklarının içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi yapılırken frekans ve yüzde oranlarından yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre deneysel işlem öncesi deney ile kontrol gruplarının bilişsel algılarının birbirlerine yakın seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Deney grubunun "dürüstlük deyince akla gelen davranışlar" olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışların toplam davranışlar içindeki oranı % 39,99'dur. Kontrol grubunda ise bu oranın %48,47 olduğu görülmektedir.

2. Araştırmanın bir diğer alt problemi "deney ile kontrol grubunun deneysel işlem sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?" Şeklindedir. Bu alt probleme cevap bulmak için deneysel işlem sonrası, gruplarda bulunan öğrencilerin bilişsel ölçek olarak kullanılan kavram haritasına yazdıklarının içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları frekans ve yüzde tablolarıyla desteklenmiştir.

Deney grubunun "dürüstlük deyince akla gelen davranışlar" olarak belirtilen davranışların içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışların yüzde olarak oranı % 98,4 olduğu,

oysa kontrol grubunda bu oranın % 52,39 olduğu tespit edilmiştir. Aradaki büyük fark, deney grubunda gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin dürüstlük değeri algılarını geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir. Aynı sonuca dürüstlük ölçeğinde de ulaşıldığından ölçekler arasında tutarlılık vardır.

Aladağ (2009) araştırmasında deney grubuna uygulanan programın, öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda başarılı olduğunu tespit etmiştir. Kontrol grubunda ise öğrencilerin sorumluluk değeri ile ilgili sorulara vermiş olduğu cevapların yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

3. Araştırmanın bir diğer alt problemi “deney grubunun deneysel işlem öncesi ile sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?” Şeklinde dir. Bu alt probleme cevap bulmak için, deney grubunun deneysel işlem öncesi ile deneysel işlem sonrası, bilişsel ölçek olarak kullanılan kavram haritasına yazdıklarının içerik analizi yapılmıştır.

Deney grubunun “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışların toplam davranışlar içindeki oranı ise % 39,99’dur. Deneysel işlem sonrası bu rakamın % 98, 40’a yükseldiği görülmektedir. Aradaki büyük fark, deney grubunda gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin dürüstlük değeri algılarını geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar dürüstlük ölçeği sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Dünyada farklı ülkelerde benzer şekilde değer eğitimi verilen gruplarda öğrencilerde eğitim öncesi ve eğitim sonrası olumlu yönde anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir.

ABD’de YDEP’ni bütün okul olarak uygulayan bir okul Florida’da en iyi okullar arasında birinci oldu. Okul müdürü “en basitinden hiç zorbalık yok.” Dedi. (Tillman, akt. Aktepe, 2014: XXVII). Kısaca okullarda uygulanan değer eğitiminin sonucunda öğrencilerin davranışlarında olumlu yönde değişiklik olduğu tespit edilmektedir.

4. Araştırmanın bir diğer alt problemi “Kontrol grubunun deneysel işlem öncesi ile sonrası dürüstlük değeri açısından bilişsel algıları nasıldır?” Şeklinde dir. Bu alt probleme cevap bulmak için, kontrol grubunun deneysel işlem öncesi ile deneysel işlem sonrası, bilişsel ölçek olarak kullanılan kavram haritasına yazdıklarının içerik analizi yapılmıştır.

Kontrol grubunun deneysel işlem öncesi, “dürüstlük deyince akla gelen davranışlar” olarak belirttikleri davranışlar içinde dürüst davranışlar olarak nitelendirilebilecek davranışların toplam davranışlar içindeki oranı ise % 48,47’dir. Deneysel işlem sonrasında da oranın %52,39 olmuştur. Kontrol grubunun bilişsel ölçek verileri, deneysel işlem öncesi ve sonrası olarak karşılaştırıldığında, kontrol grubunun sonuçlarında çok önemli bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar dürüstlük ölçeği sonuçları ile de tutarlılık göstermektedir.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

1.Çalışmaya benzer birçok çalışmanın da gösterdiği gibi, değer eğitimi verilen grupların değer algılarında olumlu yönde değişiklik olmaktadır. Değer eğitimi programlarının öğrencilerin değerleri kazanımında etkili olduğu bütün araştırmacılar tarafından kanıtlanmıştır. Bu yüzden, son yıllarda bütün dünyada yaşanan ahlaki yozlaşma sorununun değer eğitime önem verilmesi yoluyla en aza indirilebileceğine inanılmaktadır. Ancak, değer eğitiminin diğer derslerin programının içinde öğrencilere verilmeye çalışılmasının değer eğitiminin etkililiği açısından faydalı ama yeterli olmadığı yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Özyurt, 2015: 127). Uygun (2013), Yeşilyurt ve Kurt (2012), Fidan (2013), Ekiz ve Akyıldız (2011) çalışmalarında bu durumu tespit etmişlerdir. Değer eğitimi çalışmalarının etkililiğini artırmak amacıyla üniversitelerde “Değer Eğitimi Araştırma Ve Uygulama Merkezleri” açılmalıdır. Şu ana kadar yapılan akademik çalışmalar uygulamada dikkate alınmalıdır. Değerler eğitimi çalışmalarında tespitler, durumlar, sonuçlar, öneriler bir araya getirilip eksik kalan

konular yeniden değerlendirilmelidir.

2. Değer eğitimi dersi almamış ve şu anda MEB’de öğretmenlik görevini yürütmekte olan öğretmenler için hizmet içi seminerler yoluyla öğrencilere değerlerin nasıl kazandırılacağına yönelik değer eğitimi verilmelidir. Hizmet içi seminerler üniversiteler ile işbirliği içinde düzenlenmeli. Üniversitelerdeki değer eğitimi uzmanları, öğretmenlere değer eğitimi yaklaşımlarını öğretmeli. Daha önce alanda yapılan çalışmalardan yararlanılarak Türkçe, DKAB, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji derslerinin ders kitaplarında geçen değerlerin nasıl öğretileceğini seminerlerde öğretmenlere öğretmeliler.

3. Öğrencilerin eğitiminde okul ve aile işbirliği önemlidir. Bu yüzden okullarda değer eğitimi uzmanları tarafından ailelere de, aile içinde değer eğitiminin nasıl olacağına yönelik bilgilendirmeliler. Çünkü öğrencilerin okulda öğrendikleri değerleri kendi hayatlarında içselleştirebilmeleri için aile içi yaşantılarında da tutarlı olmaları gerekmektedir. Öğrenci okulda yalan söylememesi gerektiğini öğrendikten sonra aile içinde yalan konuşulduğunu görürse, kendi iç dünyasında neyin doğru, neyin yanlış olduğu hakkında karar veremez duruma gelecektir. Öğrenciyi bu ikilemden kurtarmak için ailelerin de okulda öğretilenler ile tutarlı yaşantılar geçirmeleri gerekmektedir.

4. Öğrencilerin eğitiminde model alma yoluyla öğrenmenin çok etkili olduğu düşünülerek, öğrencilerin model aldıkları siyasetçi, sanatçı ve sporcu gibi medyatik insanlar, onların davranışlarının toplumu etkilediği konusunda uyarılmalı ve bu konuda yardımları istenmeli. Bu özellikteki insanlar tarafından gönüllü olarak oluşturulacak kişilere kamu spotları hazırlatılarak televizyon, sinema, radyo ve sosyal medyada yayınlatılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aristoteles, (2019). *Nikokmakhos’a Etik*. (4. Baskı). İstanbul : Say Yayınları.
- Avcı, G. (2007). *Öğretmen Adayları KPSS Eğitim Bilimleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14 (1), 195-213.
- Buscaglia, L. (1987). *Kişilik*, (çev.Ebcioğlu, N.) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Doktaş Yeşiltaş, P. (2015). *Okul Müdürlerinin Değer Ve Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Ebenezer, J. V. ve Haggerty, M. S. (1999). (akt. Osman Nafiz Kaya, 2003). *Becoming Asecondary School Science Teacher*. New Jersey: Merill Press.
- Ekiz, D. ve Akyıldız, S. (2011) *Sosyal bilgiler 4 ve 5. sınıf öğretim programlarında yer alan doğrudan verilecek değerlerin kazanım, etkinlik ve ders kitabı açısından incelenmesi*. Değerler Eğitimi Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Fidan, N.K. (2013). *Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma*. *International Journal of Social Science*, 6 (3): 361-388.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*, Konya: Palet Yayınları.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (18. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatekin, K. Gençtürk, E. ve Kılıçoğlu, G. (2013). “Öğrenci, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı Ve Öğretmenlerinin Değer Hiyerarşisi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14) : 411-456.

- Kaya O.N. (2003). Eğitimde Alternatif Bir Değerlendirme Yolu: Kavram Haritaları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25 : 265-271.
- Kaymakcan, R. (2015). *Değerler ve Eğitimi –II Sempozyum Bildirileri Kitabı*, R. Kaymakcan, N. Tınaz, Z.Ş. Altın, M. Zengin, A.Y. Okudan, H.Yiğit. (Editörler), Açılış Konuşması, Ertem Basım, Ankara.
- Kuş, Z., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2015). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214
- Külünkoğlu, T. (2010). *İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Longman, (1989). *Dictionary of Contemporary English*. Longman Group Limited UK.
- Novak, J. D. (2001). (akt. Osman Nafiz Kaya, 2003). *The Theory Underlying Concept Maps and How to Construct Them*:<http://cmap.coginst.uwf.edu/info/> (2002).
- Özden, M. Y. ve Durdu, L. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara : Anı Yayıncılık.
- Özen, R. (2015). *Türk Toplumundaki Üç Kuşak Annelerin Çocuklarında Olmasını İstedikleri Değerler Ve Değer Sınıflaması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Özyurt, M. (2015). *İlkokul Üçüncü Ve Dördüncü Sınıf Değer Eğitimi Programının Geliştirilmesinde Okul Temelli Yaklaşımın Etkililiğinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Straus, A.L.&Corbin, J. (1990). (akt. Yıldırım, Ali ve Şimşek Hasan, 2016). *Basics Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. Newbury Park, CA: Sage
- Tarhan, N. (2016). *Değerler Psikolojisi ve İnsan*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taşagül, A. (2016). *Kök Tengri'nin Çocukları*. (8. Basım). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Tıllman, D. (2014). *Yaşayan Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. (Çev. Vedat AKTEPE). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uygun, S. (2013). *Değerler Eğitimi Program Tasarılarının Değerlendirilmesi (Antalya örneği)*. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2): 263-277
- Yaman, E. (2014). *Değerler Eğitimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yeşilyurt, E. ve Kurt, İ. (2012). *Değerleri Kazandırmasındaki Etkililik Açısından Resmi Ve Örtük Program İle Okul Dışı Etmenlerin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. *International Periodical For The Languages, Literature*
- Yılmaz, S. (2016). *Şahsiyet ve Değerler Eğitimi*. Aksaray: Vize Yayıncılık.
- Yücel, H. A. (2015). *İyi Vatandaş İyi İnsan*, (8.Basım), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Zıvalı, S. (Editör). (2014). *Değerler Eğitimi*, İstanbul : Ensar Neşriyat.

Ek 1 : Deney Grubu Ön Test Kavram Haritası Örneği

Ek 2 : Deney Grubu Son Test Kavram Haritası Örneği

Ek 3: Kontrol Grubu Ön Test Kavram Haritası Örneği

Ek 4: Kontrol Grubu Son Test Kavram Haritası Örneği